

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2010. De behandlade yrkandena rör unga lagöverträdare och tar bl.a. upp frågor om brottsförebyggande arbete, handläggning av ungdomsbrott och påföljder.

Med anledning av en motion föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Utskottet anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott.

Utskottet föreslår att övriga motioner avslås.

I ärendet finns fyra reservationer (S, M, FP, C, SD och KD).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Brottsförebyggande arbete	5
Handläggning av ungdomsbrottsutredningar	8
Motioner	8
Påföljder för unga lagöverträdare m.m.	13
Bakgrund	13
Reservationer	16
1. Brottsförebyggande arbete, punkt 1 (S)	16
2. Handläggning av ungdomsbrottsutredningar, punkt 2 (M, FP, C, KD)	17
3. Handläggning av ungdomsbrottsutredningar, punkt 2 (SD)	17
4. Påföljder för unga lagöverträdare m.m., punkt 3 (SD)	18
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	20
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	20

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Brottsförebyggande arbete**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju293 yrkande 9 och 2010/11:Ju301.

Reservation 1 (S)

2. **Handläggning av ungdomsbrottsutredningar**

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:Ju387 och avslår motion 2010/11:Ju361 yrkande 1.

Reservation 2 (M, FP, C, KD)

Reservation 3 (SD)

3. **Påföljder för unga lagöverträdare m.m.**

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju343, 2010/11:Ju347 och 2010/11:Ju422 yrkande 2.

Reservation 4 (SD)

Stockholm den 17 februari 2011

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Kerstin Haglö (S), Ulrika Karlsson i Uppsala (M), Christer Adelsbo (S), Helena Bouveng (M), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Caroline Szyber (KD), Kent Ekeroth (SD), Lena Olsson (V), Pia Hallström (M), Roger Haddad (FP) och Agneta Börjesson (MP).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motionsyrkanden som rör unga lagöverträdare och som har väckts under den allmänna motionstiden 2010.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kontaktpolis och bekymringssamtal.

Jämför reservation 1 (S).

Motion

I motion Ju293 yrkande 9 (S) begärs att kontaktpoliser införs i hela landet. En sådan bör enligt motionärerna knytas till varje skola. Kontaktpolisen ska arbeta brottsförebyggande men även delta i andra aktiviteter på skolan.

I motion Ju301 (KD) yrkas att möjligheten att införa s.k. bekymringssamtal bör övervägas. Sådana samtal – som redan används i vissa kommuner – innebär att en ungdom som misstänks för brott eller som är med i gängbildningar som misstänks vara inblandade i brott, kan kallas att tillsammans med sina föräldrar träffa representanter för polisen och socialförvaltningen.

Bakgrund

I budgetpropositionen för 2011 anför regeringen att arbetet med unga lagöverträdare bör ges en fastare form. Kommunens, polisens och skolans kompetenser måste samlas så att ett tydligt och samordnat stöd kan ges till den unge. Polisens skyldighet att i större utsträckning utreda brott begångna av personer under 15 år sänder enligt regeringen tydliga signaler att kriminalitet bland unga tas på stort allvar av samhället. Genom att utreda dessa brott skapas också bättre underlag för att tidigt kunna sätta in adekvata insatser för unga som är på väg in i en kriminell livsstil (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 16 f.).

Pågående arbete

Regeringen har gett en utredare i uppdrag att kartlägga hur rättsväsendets myndigheter och andra aktörer arbetar brottsförebyggande med de ungdomar som riskerar att utveckla en vanekriminell livsstil. Utredaren har särskilt sett på hur tiderna mellan brottslig gärning och samhällets reaktioner kan kortas och hur samverkan mellan rättsväsendets myndigheter och andra aktörer kan förbättras. Nämnade utredningsuppdrag har redovisats i promemorian Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9) som lämnades i mars 2010. I promemorian föreslås bl.a. att den särskilda regleringen i 3 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga

lagöverträdare, förkortad LUL, om fördelningen av förundersökningsledningen mellan åklagare och polis avskaffas och att regeringen bör uppdraga åt Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten att, i enlighet med vad som gäller för övriga brott, reglera fördelningen av förundersökningsledarskapet. Vidare föreslås att regeringen ger Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten ett gemensamt uppdrag att, inom ramen för nuvarande regelverk, utarbeta föreskrifter och allmänna råd, inklusive tidsfrister, för utredningar av ungdomsbrott. Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen har vidare gett en utredare i uppdrag att föreslå åtgärder för att förhindra kriminella grupperingars etablering i samhället (dir. 2009:8). I uppdraget ingick att föreslå hur samordningen av det arbete som myndigheter, kommuner och andra aktörer bedriver kan förbättras för bl.a. ungdomar. Utredningen lämnade i mars 2010 betänkandet Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp (SOU 2010:15). I betänkandet föreslås bl.a. olika åtgärder mot nyrekrytering. Åtgärderna består bl.a. i inrättande av sociala insatsgrupper och lokala polis-kontor samt omfattande satsningar på tonårspojkar och unga män i de mest utsatta bostadsområdena. I betänkandet föreslås även att Brottsförebyggande rådet ska ges i uppdrag att, tillsammans med Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Skolverket och Statens institutionsstyrelse, utarbeta en riskbedömningsmanual som kan användas av de sociala insatsgrupperna i deras arbete med att fånga upp unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil. Utredningen föreslår även en viss lättnad i socialtjänstsekretessen vad gäller utlämnande av vissa uppgifter från socialtjänsten till polisen om unga under 21 år som kan befaras hamna i kriminalitet. Vidare föreslås att en person ska kunna omhändertas enligt 12 § polislagen (1984:387) om denne kan antas vara under 18 år och anträffas under förhållanden som innebär en påtaglig risk för att han eller hon kommer att involveras i allvarlig brottslig verksamhet. Vidare föreslås att Rikspolisstyrelsen ska verka för att det vid varje polismyndighet inrättas en polisens föräldraretelefon till vilken föräldrar och anhöriga ska kunna vända sig med frågor kring ungdomar och kriminalitet. Det föreslås även att Skolinspektionen ska ges i uppdrag att granska hur grundskolor och gymnasieskolor följer upp elevernas frånvaro. Utredningen föreslår även åtgärder för att stödja avhoppare från kriminella grupperingar. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare utskottsbehandling – kontaktpoliser

Utskottet behandlade motioner med liknande innehåll som den nu aktuella vid beredningen av 2007 års allmänna motioner (bet. 2007/08:JuU16 s. 7 – 9). Utskottet anförde då att det i likhet med motionärerna ansåg att det är viktigt med en synlig och närvarande polis för att förebygga brottlighet bland ungdomar. Utskottet anförde vidare att detta möjliggjordes genom regeringens mål om 20 000 poliser till år 2010. Utskottet konstaterade

vidare, när det gäller kontaktpoliser i skolorna, att det framgick av Rikspolisstyrelsens redovisning att samtliga polismyndigheter i dag samarbetar med grund- och gymnasieskolor runt om i landet. Den lokala problembilden och därmed även behoven av kontaktpersoner kan dock variera mellan länen och skolorna, varför det är polismyndighetens ansvar att organisera arbetet så att resurserna fördelas dit de bäst behövs. Utskottet ansåg att motionerna borde avslås.

Vid beredningen av 2008 års allmänna motioner om unga lagöverträdare (bet. 2008/09:JuU19 s. 7) behandlade utskottet en motion med yrkande om att regeringen bör anstränga sig mer för att etablera kontaktpoliser i skolan. Utskottet uttalade då att det vidhöll sin tidigare uttalade uppfattning och ansåg att motionen borde avslås.

Utskottet vidhöll denna sin uppfattning och avstyrkte en liknande motion vid beredningen av 2009 års allmänna motioner – förenklad beredning (bet. 2009/10:JuU11).

Tidigare utskottsbehandling – bekymringssamtal

Vid beredningen av allmänna motioner från 2007 avstyrkte utskottet en motion som bl.a. innehöll en begäran om att bekymringssamtal borde införas (bet. 2007/08:JuU16 s. 11 – 12). Utskottet hänvisade till att Brottsförebyggande rådet fått i uppdrag av regeringen att påbörja ett arbete för att kunna genomföra ett uppdrag om att följa upp och utvärdera reformen av påföljdssystemet för unga lagöverträdare och att detta arbete inte borde föregripas. Nämnade utvärdering pågår och ska slutredovisas senast den 1 september 2011.

Utskottets ställningstagande

Det är enligt utskottets uppfattning av stor betydelse för det brottsförebyggande arbetet att polisen är synlig och närvarande bland ungdomar. Utskottet har från Rikspolisstyrelsen fått den informationen att verksamheten med kontaktpoliser är olika uppbyggd och utvecklad i de olika polismyndigheterna. Av uppgifter från Polismyndigheten i Stockholms län framgår att alla 700 grund- och gymnasieskolor i länet har en egen kontaktpolis. Avsikten är att dessa ska fungera som ett stöd för skolledningen i det brottsförebyggande arbetet. Utskottet ser mycket positivt på dessa tidiga brottsförebyggande insatser men anser inte – liksom vid tidigare beredning av liknande motionsyrkanden – att det föreligger skäl för att ställa sig bakom yrkandet. Motion Ju293 yrkande 9 avstyrks därför.

Av promemorian Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9) framgår att olika varianter av bekymringssamtal används av polismyndigheter vid samverkan i det brottsförebyggande arbetet vad gäller ungdomar. Utskottet betonar betydelsen av den form av brottsförebyggande samverkan som bekymringssamtal innebär men ser inte skäl att ställa sig bakom det begärda riksdagsinitiativet. Utskottet avstyrker motion Ju301.

Handläggning av ungdomsbrottsutredningar

Utskottets förslag i korthet

Med bifall till motion Ju387 tillkännager riksdagen för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott. Riksdagen avslår motionsyrkande om att inrätta särskilda ungdomsrotlar.

Jämför reservation 2 (M, FP, C, KD) och 3 (SD).

Motioner

I motion Ju361 yrkande 1 (KD) begärs att särskilda ungdomsrotlar inrättas inom åklagarväsendet och inom domstolarna för att förbättra förutsättningarna för en skyndsam handläggning av ungdomsmål.

I motion Ju387 (S) yrkas att ungdomsbrott ges en snabbare rättslig prövning. Motionären anför att rättssystemet måste bli bättre på att hantera ungdomsbrott, och fokus måste sättas på att förkorta handläggningstiderna oavsett om det är unga brottsoffer eller unga gärningsmän.

Bakgrund

Enligt 4 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, ska en förundersökning mot den som är under 18 år bedrivas med särskild skyndsamhet, om det gäller ett brott varpå fängelse kan följa. Förundersökningen ska då som huvudregel vara avslutad och beslut i åtalsfrågan ha fattats så snart det kan ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke.

Förundersökning som gäller en person som inte har fyllt 18 år ska normalt ledas av polis eller åklagare som med avseende på intresse och fallenhet för arbete med unga lagöverträdare är särskilt lämplig (2 § LUL).

Enligt 25 § första stycket LUL ska mål i tingsrätt och hovrätt mot den som inte har fyllt 21 år, om det inte möter hinder, handläggas av lagfarna domare som särskilt har utsetts av domstolen att handlägga sådana mål. Detsamma ska gälla i fråga om nämndemän som anlitas för tjänstgöring i sådana mål. Av andra stycket framgår att i mål som rör brott på vilket endast böter kan följa får andra än de som avses i första stycket anlitas.

Vidare framgår av 4 § förordningen (1994:1763) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare att mål som ska handläggas av domare som avses i 25 § LUL i tingsrätt och hovrätt ska fördelas på en eller flera särskilda ungdomsrotlar. Detta gäller dock inte vid de hovrätter och de mindre tingsrätter där det skulle vara olägenheter med att inrätta särskilda ungdomsrotlar.

Riksrevisionens styrelse har överlämnat en redogörelse till riksdagen (2009/10:RRS8) med anledning av en granskningsrapport från Riksrevisionen om de rättsliga myndigheternas hantering av unga lagöverträdare (Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process, RiR 2009:12). I Riksrevisionens redogörelse – som behandlades i samband med beredningen av allmänna motioner från hösten 2009 i bet. 2009/10:JuU11 – anförs att granskningen visar att myndigheterna ofta inte uppfyller det krav på särskild skyndsamhet i handläggningen av ungdomsärenden som finns i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL. Handläggningstiderna är ofta längre än vad de lagstadgade tidsgränserna medger och inte heller det generella kravet på skyndsamhet som finns i lagen uppfylls. Sådana brister i handläggningen konstateras såväl hos polis- och åklagarmyndighet som hos tingsrätterna. Även brister i socialtjänstens insatser i samband med ungas lagöverträdelser påvisas i granskningen. Av granskningen framgår också att de generella målen att lagföringen ska öka inte uppfylls samt att andelen unga som återfaller i brott tenderar att öka. Utskottet, som välkomnade den granskning som Riksrevisionen genomfört, uttalade bl.a. att det sedan Riksrevisionens granskning inom flera av de berörda myndigheterna vidtagits åtgärder för att inleda ett förbättringsarbete i fråga om såväl den egna handläggningen som samverkan mellan myndigheterna. Inom Regeringskansliet pågick även ett beredningsarbete när det gäller dessa frågor där regeringen inväntade resultatet av pågående utredningsarbete. Utskottet utgick ifrån att det viktiga arbetet med att förbättra organiseringen av handläggningen av ärenden som rör unga lagöverträdare fortsätter inom Regeringskansliet och berörda myndigheter. Mot denna bakgrund ansåg utskottet inte att det fanns anledning för riksdagen att särskilt tillkännage för regeringen att Riksrevisionens rekommendationer borde genomföras eller att handläggningstiderna skulle åtgärdas. Utskottet föreslog att redogörelsen skulle läggas till handlingarna.

Regeringen uttalar i budgetpropositionen att det är angeläget att straffmyndiga ungdomar som begår brott får ta ansvar för sina handlingar genom en snabb reaktion från rättsväsendet. Månader av väntan mellan brott och påföljd är lång tid i unga människors liv. För att snabbare nå resultat behöver samarbetet mellan polis och kommun förbättras ytterligare. Polisens, åklagarnas och domstolarnas handläggning av ungdomsärenden måste också utvecklas och effektiviseras. Det förstärkta resursläget i rättsväsendet ger bättre förutsättningar än någonsin att korta handläggningstiderna i ungdomsmål. Detta måste nu förverkligas (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 16 f.).

I departementspromemorian Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:9) föreslås även att regeringen ska ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att inrätta Polisens ungdomscentrum på åtta orter i landet. Utredningen anför att det finns starka verksamhetsmässiga och samhällsekonomiska skäl för att den kraftsamling som behövs när det gäller metodutveck-

ling, enhetlighet, samverkan och utvärdering inom området ungdomskriminalitet ska göras på regional nivå. Som framgår ovan, bereds promemorians förslag inom Regeringskansliet.

I 2011 års regleringsbrev för Rikspolisstyrelsen och övriga myndigheter inom polisorganisationen anges bl.a. att ungdomsbrottslighet måste bekämpas med tidiga och tydliga åtgärder. De tidsfrister som i dag finns för hantering av ungdomsmål överskrids ofta. Rikspolisstyrelsen ska därför stödja polismyndigheterna att hålla de lagstadgade tidsfristerna för ungdomsären. Rikspolisstyrelsen ska också redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att korta handläggningstiderna i dessa ärenden.

Inom polisen i Stockholms län har Utredningscentrum för unga lagöverträdare inrättats. Grundprincipen är att brott ska utredas där den unge bor, oavsett var brottet är begånget. Polis, socialtjänst och åklagare ska samverka och komma överens om vilka åtgärder som ska göras då den misstänkte är under 18 år. Syftet med utredningscentrumet är att genom snabba åtgärder minska kriminalitet bland ungdomar. Satsningen ska införas i varje polismästardistrikt. Den försöksverksamhet som bedrivits visar att framgången bygger på samverkan mellan myndigheter och snabba insatser. I modellen arbetar man med olika moment. Inom 48 timmar efter att en brottsanmälan gjorts ska föräldrarna till den unga misstänkta kontaktas och tid för förhör ska bokas. I anslutning till polisförhöret ska ett möte med socialtjänsten hållas. Vid mötet ska föräldrarna få en uppgift; de ska kontakta skolan för att få information om hur det går för deras barn i skolan samt ge en bild av vad deras barn sysselsätter sig med på fritiden.

Från Rikspolisstyrelsen har även inhämtats att åren 2009 – 2010 genomfördes för första gången en nationell ungdomssatsning i syfte att förbättra både polisens brottsförebyggande arbete och utredande ungdomsarbete. Satsningen har gett viktiga lärdomar och utgör en bra bas för polisens framtida ungdomsarbete. Rikspolisstyrelsen har även arbetat fram en kursbeskrivning som avser utbildning för ungdomsbrottsutredare. Kursen är i nuläget beställd men ännu inte beslutad. Vidare har Rikspolisstyrelsen i samarbete med Brottsförebyggande rådet och Sveriges Kommuner och Landsting tagit fram en handbok för samverkan. Handboken kommer att ges ut i februari 2011 och beskriver hur arbete med samverkan i brottsförebyggande frågor kan läggas upp och utföras (ISBN 978-91-86027-66-7). Rikspolisstyrelsen har också uppgett att det vid länspolismästarmötet den 1 december 2010 beslutades att ungdomsbrott ska vara ett prioriterat område som särskilt ska uppmärksammas under 2011. Polisen ska bl.a. satsa på att förbättra arbetet med att hålla de tidsfrister som finns för brott som begås av och mot unga. Polisen ska också identifiera fler, för polisen tidigare okända, ungdomar med ett begynnande narkotikamissbruk.

I 2011 års regleringsbrev för Åklagarmyndigheten anges att Åklagarmyndigheten ska redovisa i vilken utsträckning de lagstadgade beslutsfristerna avseende unga lagöverträdare har hållits. Myndigheten ska också redovisa vilka åtgärder myndigheten vidtagit för att korta genomströmningstiderna i dessa ärenden.

Av Åklagarmyndighetens verksamhetsplan för 2011 framgår att förundersökningar som gäller ungdomsbrott, brott mot barn där lagstadgad frist gäller, sexualbrott och våld i nära relation ska prioriteras. Lagstadgade frister ska hållas. Samtliga kammare ska prioritera och organisera verksamheten så att de lagstadgade beslutsfristerna hålls i ärenden med unga lagöverträdare och i ärenden med brott mot barn där lagstadgad frist gäller. Av verksamhetsplanen framgår även att genomströmningstiderna i åklagarledda förundersökningar, från det att en anmälan inkommit till en åklagarkammare till dess att brottsmisstanken avslutas, i genomsnitt ska vara kortare än 80 dagar i förundersökningar med unga lagöverträdare. Vidare framgår att genomströmningstiderna, från det att ett beslutsunderlag inkommit till en åklagarkammare till beslut i åtalsfrågan meddelats, i genomsnitt ska vara kortare än 20 dagar i förundersökningar med unga lagöverträdare. Åklagarmyndigheten har vidare tagit fram en nationell åtgärdsplan för insatser inriktade mot ungdomsbrott (Utvecklingscentrum Stockholm, januari 2010). Det är bl.a. Riksrevisionens granskning som har utgjort underlag för åtgärdsplanen. I åtgärdsplanen anges att målsättningen är att handläggningstiderna ska kortas och fristerna hållas samt att ungdomsärenden ska prioriteras. I genomförandet ingår ett förstärkt samarbete med polis, socialtjänst och domstolar. Utifrån bl.a. åtgärdsplanen har det arbetats fram en Strategi för ungdomsärenden (september 2010). Av strategin framgår att ungdomsärenden ska prioriteras. Det administrativa stödet ska utvecklas i syfte att bl.a. korta handläggningstiderna. Ett IT-system, kallat Cåbra (centralt system för åklagarväsendets brottmålshantering), ska vidareutvecklas så att en central uppföljning av handläggningen av ungdomsärenden möjliggörs. Vidare ska samverka med berörda myndigheter i ungdomsärenden ses som en del av kärnverksamheten för en ungdomsåklagare.

Tidigare utskottsbehandling

Vid beredningen av allmänna motioner från 2008 behandlade utskottet en motion där en översyn av formerna för utredning och lagföring av ungdomsbrottslingar efterfrågades (bet. 2008/09:JuU19 s. 8 – 10). I samma motion påtalades även vikten av att samhällets reaktioner när unga personer begår brott är snabb, tydlig och konsekvent. Vid samma tillfälle behandlades även en motion om inrättade av ungdomsrotlar inom åklagarväsendet och om att särskild kompetens bör finnas hos de domare som handlägger dessa mål. Utskottet avstyrkte motionerna och uttalade att utskottet på nytt ville understryka vikten av att kravet på särskild skyndsamhet som uppställs i förundersökningar mot den som är under 18 år upprätt-

hålls. Utskottet noterade även att en utredning ser över, bl.a. när det gäller unga lagöverträdare, om det finns behov av särskild snabbhet eller särskild kompetens i domstolsförfarandet. Utskottet konstaterade även att det på åklagarsidan finns särskilt utsedda ungdomsåklagare och att många domstolar har särskilda ungdomsrotlar. Nämnade utredning har i juni 2010 lämnat betänkandet Mål och medel – särskilda åtgärder för vissa måltyper i domstol (SOU 2010:44). Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Vid beredningen av allmänna motioner från 2009 – i samma ärende behandlades även Riksrevisionens styrelses redogörelse 2009/10:RRS8 om hanteringen av unga lagöverträdare – behandlade utskottet motioner om snabbare rättslig prövning av ungdomsärenden (bet. 2009/10:JuU11 s. 7 – 9). Utskottet avstyrkte motionen med den motivering som framgår ovan. Samtidigt behandlades även en motion med ett yrkande om ungdomsrotlar. Utskottet vidhöll därvid sin tidigare uttalade inställning – förenklad beredning.

Utskottets ställningstagande

De brister som Riksrevisionen konstaterade i sin granskning av hur de rättsliga myndigheterna hanterar unga lagöverträdare (Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process, RiR 2009:12) måste som utskottet tidigare anfört tas på största allvar (bet. 2009/10:JuU11). Utskottets uppfattning är att regeringen måste prioritera en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott och att rättssystemet måste bli bättre på att hantera ungdomsbrott. Både i fall med unga lagöverträdare och unga brottsoffer måste särskilt fokus riktas på att förkorta handläggningstiderna. Rättssystemet måste också säkerställa att unga brottsoffer får samma rättigheter och möjligheter till stöd som unga gärningsmän har. Det måste även säkerställas att unga vittnen får stöd och hjälp, så att de vill ställa upp i rättsprocessen.

Utskottet anser att handläggningstiden för ungdomsbrott bör förkortas. Utskottet föreslår därför att riksdagen, med bifall till motion Ju387, tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om en snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott.

Utskottet konstaterar att det på åklagarsidan finns särskilt utsedda ungdomsåklagare och att många domstolar har särskilda ungdomsrotlar. Utskottet anser inte att något initiativ från riksdagen är nödvändigt med anledning av motion Ju361 yrkande 1 och avstyrker därmed denna motion.

En motion om bekymringssamtal (Ju301) har behandlats i föregående avsnitt om brottsförebyggande åtgärder.

Påföljder för unga lagöverträdare m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om helgavskiljning, förbättrad utslussning från slutna ungdomsvård och att lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ändras så att den endast ska gälla dem som ännu inte fyllt 18 år.

Jämför reservation 4 (SD).

Motioner

I motion Ju343 (M) begärs att möjligheterna att införa helgavskiljning som påföljd bör övervägas. Helgavskiljning skulle innebära att domstolen ges möjlighet att döma en ung person till att under helger och kortare perioder avskiljas från sin hemmiljö för att delta i t.ex. påverkans- och attitydprogram, praktik eller organiserad fritidsverksamhet.

I motion Ju347 (M) yrkas att utslussningen från den slutna ungdomsvården bör förbättras. För att säkerställa en god eftervård och minska risken för återfall i brott måste stat och kommun enligt motionären bli bättre på att samordna sina insatser. Vidare behöver uppföljningen efter utslussningen förbättras. Stödinsatser som påbörjats under tiden på institution måste följas upp efter frigivningen.

I motion Ju422 (SD) yrkande 2 begärs att lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, ändras på så sätt att den endast omfattar personer som inte fyllt 18 år.

Bakgrund

Regeringen har i budgetpropositionen för 2011 uttalat att påföljderna för unga lagöverträdare ska vara rättssäkra och tydliga och bidra till att motverka återfall i brott. Vid frihetsberövande påföljder ska verkställigheten vara inriktad på att motivera ungdomarna att förändra sin kriminella livsstil. Fokus ska också ligga på att i samverkan med berörda aktörer planera och förbereda tiden efter frigivning. En väl anpassad utslussning från slutna ungdomsvård eller anstaltsvistelse minskar risken för återfall i brott (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 16 f.).

Inom Justitiedepartementet har promemorian Förbättrad utslussning från slutna ungdomsvård och ändrade gallringsregler i belastningsregistret (Ds 2009:9) tagits fram. Promemorian, som lämnades i mars 2009, innehåller förslag på åtgärder som syftar till att fler kvalificerade insatser ska inledas under verkställighetstiden. För att förbättra utslussningsarbetet föreslås att arbetet inför frigivningen från slutna ungdomsvård ska intensifieras och struktureras. Det föreslås vidare att Statens institutionsstyrelse (Sis) ska ansvara för att verkställigheten tydliggörs samt att Sis får möjlighet att med elektroniska hjälpmedel kontrollera villkor om att den unge ska

befinna sig i bostaden vid särskilt angivna tider. Sis föreslås också få möjlighet att göra drogkontroller genom att använda nya provtagningsmetoder. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet och av budgetpropositionen framgår att regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till förbättrad utslussning från slutna ungdomsvård bl.a. i kombination med elektronisk övervakning (prop. 2010/11:1, utg.omr. 4 s. 16 f.).

Ett av syftena med den reform av påföljdssystemet för unga lagöverträdare som, såvitt nu är i fråga, trädde i kraft den 1 januari 2007 (prop. 2005/06:165, bet. 2005/06:JuU34, rskr. 2005/06:294) var att begränsa användningen av böter som straff för unga lagöverträdare. Genom reformen, som även syftade till att vidareutveckla och förbättra påföljdssystemet för unga i åldern 15 till 21 år som har gjort sig skyldiga till brott, infördes ungdomstjänst som en ny fristående påföljd för unga lagöverträdare. Påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten fick en annan avgränsning och bytte även beteckning till ungdomsvård. Stödet till unga personer, även till dem under 15 år, förstärktes, och en särskilt kvalificerad kontaktperson kan numera utses om den unge är i behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka bl.a. brottslig verksamhet. I propositionen förutskickades att reformen skulle utvärderas när den hade varit i kraft en tid (prop. 2005/06:165 s. 125).

I utredningsuppdraget att företa en översyn av påföljdssystemet för vuxna och unga lagöverträdare, som regeringen beslutade i juni 2009 (dir. 2009:60), ingår att företa en uppföljning av 2007 års reform av påföljder för unga lagöverträdare. Utredningen har antagit namnet Påföljdsutredningen (Ju2009:11) och ska redovisa sitt uppdrag senast den 31 maj 2012.

Regeringen har i regleringsbrev för 2008 och 2009 gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att påbörja och fortsätta arbetet för att kunna genomföra ett uppdrag om att följa upp och utvärdera reformen om ingripanden mot unga lagöverträdare som trädde i kraft den 1 januari 2007. I regleringsbrevet för 2010 har Brottsförebyggande rådet slutligen fått uppdraget att utvärdera om syftet med den nämnda reformen har uppnåtts. Utvärderingen ska inriktas på domstolarnas påföljdsval och innehåll i påföljderna. Utvärderingen av reformen ska även omfatta verkställigheten av ungdomspåföljderna och hantering av misskötsamhet. Uppdraget, som ska utföras i samråd med bl.a. Påföljdsutredningen (Ju2009:11), ska slutredovisas senast den 1 september 2011.

Tidigare utskottsbehandling – helgavskiljning

Utskottet har tidigare vid beredningen av 2007 års allmänna motioner behandlat ett motionsyrkande om helgavskiljning (bet 2007/08:JuU16 s. 11 – 12). Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till att regeringen då gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att påbörja ett arbete för att kunna följa upp och utvärdera reformen av påföljdssystemet för unga lagöverträdare och att detta arbete inte borde föregripas.

Tidigare utskottsbehandling – förbättrad utslussning av unga lagöverträdare

Vid beredningen av allmänna motioner från 2008 har utskottet behandlat ett motionsyrkande om att Sis ska ges huvudansvaret för eftervården för den som dömts till slutna ungdomsvård (bet. 2008/09:JuU19 s. 10 – 11). Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till att det inom Justitiedepartementet pågick ett arbete om hur utslussningen från slutna ungdomsvård kan förbättras. Utskottet vidhöll denna sin inställning vid behandlingen av ett liknande motionsyrkande vid beredningen av 2009 års allmänna motioner – förenklad beredning (bet. 2009/10:JuU11).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig positivt till vad som anförs i yrkandet i Ju343 om att överväga möjligheten att införa helgavskiljning som en ny straffpåföljd för unga lagöverträdare. Emellertid, vilket framgår ovan, pågår för närvarande ett arbete dels inom Påföljdsutredningen (Ju2009:11), dels inom Brottsförebyggande rådet med att se över och utvärdera påföljdssystemet för unga lagöverträdare. Utskottet vill inte föregripa detta arbete och avstyrker därför motionen.

Utskottet instämmer i vad som anförs i motion Ju347 om vikten av att förbättra utslussningen från slutna ungdomsvård och därmed minska risken för återfall i kriminalitet. En väl anpassad utslussning från slutna ungdomsvård bedöms minska risken för återfall i brott. Som framgår ovan har regeringen uppmärksammat frågan om behovet av en förbättrad utslussning och avser att återkomma till riksdagen med förslag om en strukturerad utslussning från slutna ungdomsvård med utvecklade kontrollmöjligheter (prop. 2010/11:1, utg.omr. 9 s. 188). Vidare har Sis anslag fr.o.m. 2011 ökat med 20 miljoner kronor för att organisera en strukturerad utslussning från slutna ungdomsvård (s. 192). Utskottet, som anser att yrkandet i motionen får anses skäligen tillgodosett, avstyrker detsamma.

Av direktiven till Påföljdsutredningen (dir. 2009:60) framgår att utredningen även har att ta ställning till om den som fyllt 18 år ska behandlas som en vuxen lagöverträdare. Utskottet vill inte föregripa detta arbete och avstyrker därmed motion Ju422 yrkande 2.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Brottsförebyggande arbete, punkt 1 (S)

av Morgan Johansson (S), Kerstin Haglö (S), Christer Adelsbo (S), Elin Lundgren (S), Anna Wallén (S) och Arhe Hamednaca (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:Ju293 yrkande 9 och avslår motion 2010/11:Ju301.

Ställningstagande

Vi vill utveckla arbetet med kontaktpoliser i hela landet. Det innebär att en lokal polis knyts till varje skola. Dessa ska arbeta brottsförebyggande men också delta i andra aktiviteter på skolan. Samverkan mellan skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och polis kan förstärkas genom bindande samverkansavtal. Även samverkan med frivilligorganisationer har en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet. Problematiken med hedersrelaterat våld och förtryck drabbar många ungdomar. Att polis och åklagare har god kunskap om denna företeelse är en förutsättning för att man ska kunna arbeta förebyggande och göra tidiga insatser. Polisen ska få bättre möjlighet att förebygga langning och förhindra att unga dricker alkohol. Unga som begår brott behöver en tydlig reaktion och snabba insatser för att komma på rätt spår igen. Så sker inte i dag. Det vill vi ändra på. Utan förebyggande åtgärder och tidiga insatser förblir kampen mot brottsligheten ineffektiv.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att kontaktpoliser bör införas i hela landet.

2. Handläggning av ungdomsbrottsutredningar, punkt 2 (M, FP, C, KD)

av Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Ewa Thalén Finné (M), Ulrika Karlsson i Uppsala (M), Helena Bouveng (M), Caroline Szyber (KD), Pia Hallström (M) och Roger Haddad (FP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna 2010/11:Ju361 yrkande 1 och 2010/11:Ju387.

Ställningstagande

De brister som Riksrevisionen konstaterade i sin granskning av hur de rättsliga myndigheterna hanterar unga lagöverträdare (Hanteringen av unga lagöverträdare – en utdragen process, RiR 2009:12) måste som utskottet tidigare anfört tas på största allvar (bet. 2009/10:JuU11). Som framgått fortsätter arbetet inom Regeringskansliet och berörda myndigheter med att förbättra organiseringen av handläggningen av ärenden som rör unga lagöverträdare. För närvarande pågår beredning inom Regeringskansliet av förslag från en utredning som bl.a. sett över om det finns behov av särskild snabbhet eller särskild kompetens i domstolsförfarandet när det gäller unga lagöverträdare (Mål och medel – Särskilda åtgärder för vissa måltyper i domstol, SOU 2010:44). Inom Regeringskansliet bereds även förslagen i departementspromemorian Effektivare insatser mot ungdomsbrottslighet (Ds 2010:09). Vi vill inte föregripa resultatet av detta arbete och avstyrker bifall till motion Ju387. Vi avstyrker även bifall till motion Ju361.

3. Handläggning av ungdomsbrottsutredningar, punkt 2 (SD)

av Kent Ekeröth (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2010/11:Ju361 yrkande 1 och avslår motion 2010/11:Ju387.

Ställningstagande

Det är särskilt viktigt med en snabb handläggning av ungdomsmål eftersom sambandet mellan brott och straff då markeras tydligare. Den unge kan se sambandet mellan gärningen och reaktionen på den. En snabb hantering av ungas ärenden underlättar för dem att bryta den brottsliga banan tidigt och därmed undvika att ett kriminellt beteende befästs. Hanteringen

av unga lagöverträdare, mellan 15 och 18 år, kräver specialiserade kunskaper och erfarenhet, vilket man har förstått både inom polisen och inom domstolsväsendet. Ett sätt att förbättra förutsättningarna för en skyndsam handläggning av ungdomsmål, utan att för den skull ge avkall på rättssäkerheten, är att särskilda ungdomsrotlar inrättas inom åklagarväsendet och vid domstolarna. Särskilda kompetenskrav ska ställas på de personer som arbetar vid dessa rotlar. Med ett tidigare ingripande och med snabbare behandling och rehabilitering skulle återfallsfrekvensen kunna minska.

Specialutbildad personal genom hela kedjan är nödvändigt. De unga ska träffa poliser, åklagare och domare som vet att bemötande och förhör av unga bör ske på särskilt sätt. Erfarenheterna av särskilda ungdomsåklagare inom åklagarväsendet, liksom särskilda domare som handlägger ungdomsmål vid de större domstolarna, är goda. Det är viktigt att sådan kompetens finns även vid de mindre domstolarna. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag om att inrätta särskilda ungdomsrotlar inom åklagarväsendet och vid domstolarna.

4. Påföljder för unga lagöverträdare m.m., punkt 3 (SD)

av Kent Ekeröth (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:Ju343 och 2010/11:Ju422 yrkande 2 och avslår motion 2010/11:Ju347.

Ställningstagande

Ungdomar som begår brott vistas ofta i miljöer, eller umgås i kretsar, där brottslighet accepteras eller t.o.m. uppmuntras. Dagens straffpåföljder är otillräckliga om unga lagöverträdare lämnas i det sociala sammanhang som orsakade, eller i vilket fall inte förmådde förhindra, att ungdomen begick brott. Därför vill jag att ungdomar ska kunna dömas till en ny påföljd: helgavskiljning. Helgavskiljning skulle innebära att domstolen ges möjlighet att döma en ung människa till att under helger och kortare perioder avskiljas från sin hemmiljö för att delta i t.ex. påverkans- och attitydprogram, praktik eller organiserad fritidsverksamhet. På så vis skulle den unge få en kännbar konsekvens, men framför allt skulle han eller hon få hjälp att lämna ett destruktivt kriminellt liv bakom sig.

Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare måste ändras så att den endast omfattar personer som var under år 18 år när gärningen begicks. I Sverige blir en person myndig vid 18 års ålder och i och med denna ålder ska han eller hon betraktas som fullt ansvarig för sina handlingar. Emellertid tar svensk lag ändå särskild hänsyn till per-

soner som är över 18 år men under 21 år gamla. Detta förhållningssätt är orimligt, eftersom de som är över 18 år är myndiga och därmed ansvariga för sina handlingar. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på en ändring enligt ovanstående av lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:Ju293 av Morgan Johansson m.fl. (S):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa kontaktpoliser i hela landet.

2010/11:Ju301 av Andreas Carlson (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att införa s.k. bekymringssamtal.

2010/11:Ju343 av Mats Gerdau (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska överväga att införa helgavskiljning, en ny straffpåföljd för unga lagöverträdare.

2010/11:Ju347 av Helena Bouveng (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förbättra utslussningen från slutna ungdomsvård och se över hur uppföljningen efter utslussningen kan förbättras.

2010/11:Ju361 av Otto von Arnold och Yvonne Andersson (båda KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ungdomsrotlar vid åklagarväsendet och domstolarna.

2010/11:Ju387 av Ann-Christin Ahlberg (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om snabbare rättslig prövning av ungdomsbrott.

2010/11:Ju422 av Kent Ekeröth och Lars Isovaara (båda SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen med särskilda bestämmelser om unga bör reformeras för att endast inkludera personer som ännu ej fyllt 18 år.